

רכד

שאלה

מסאלה מן חלב¹. הל יגזז סמע אלגנא
באלמושחאת אלערביה ואלזמר.

אלגואב

מעלום² אן נפס אלזמר ואלאיקאעאת
כלהא חראם³ ולו לם יקאל⁴ עליהא כלאם
אצלאל לקו' ז"ל אודנא דשמעא זמרא תעקר
וקד בין אלתלמוד אן לא פרק בין סמע
אלזמר או תנגים אלאותאר או תלחין
אלאלחאן דון <אלכלאם> אלא כל מא⁴
יוגב בסט אלנפס⁵ וטרבהא חראם כמא
זכרוא ואסתנדוא אלי אלנהי אלנבוי קאל
אל תשמח ישראל אל*⁵ גיל כעמים ועלה
דלך ביינה⁶ גדא לאן הזה⁷ אלקוה

רכד

שאלה¹

שאלה מארם צובא. המותר לשמוע
שירה עם שירי האזור² הערביים וזמר?

התשובה

ידוע, שעצם הזמר והניגונים כלם
אסורים, אפילו אין אומרים עליהם מלים
כלל, לאומרם³ ז"ל "אודנא דשמעא זמרא
תעקר". וכבר באר התלמוד⁴, שאין הבדל
בין שמיעת הזמר או ניגון על מיתרים או
השמעת הנעימות בלא <מלים>, אלא
כל מה שמביא לידי שמחת הנפש
והתרגשותה, (הוא) אסור, כמו שאמרו,
וסמכו דבריהם אל איסור הנביא,
(ש)אמר⁵ "אל תשמח ישראל אל גיל
כעמים". וטעם זה (הדבר) ברור מאד, לפי

רכד. כ"ש קנ"ח; לפי כ"ש (עי' רמ"ש Hebr. Übers. עמ' 855, הע' 58 Arab. Lit.; עמ' 212) הוציאו גולדציהר ב-MGWJ כ"ב עמ' 176 ואילך (ובעקבותיו ה"ר א. שמידעל בבית
אוצר הספרות, תרמ"ז, חלק אוצר התורה עמ' XXVII); פ"ן ש"ע (לפי שמידעל); [הובאה בטור או"ח
סי' תק"ס. פ"ן]. תחילת השאלה והתשובה מובאת בתחילת ת' רס"ט, וייתכן, ששתי השאלות נשאלו
יחד או לפחות בידי אותו השואל.

1. שאלה: השאלה מקוצרת ביותר; חסרים בה
למשל הדברים המצוטטים בסוף התשובה ועי'
הע' 16.

2. שירי האזור: על שירי האזור, אלמושחאת,
השווה M. Hartmann, Das arabische
Strophengedicht, I. Das Muwaššah
1897. על התאמת שירי האזור למנגינות (ר'
להלן התשובה על הנגינה) השווה ש. מ. שטרן,
חריבין י"ח, עמ' 166, 175/6.

3. [לאומרם: סוטה מ"ח א'.
4. באר התלמוד: גיטין ז' א'.
5. הנביא (ש)אמר: הושע ט' א'. ועי' גיטין שם
ע"ב.

1. מסאלה מן חלב: בכ"ש ליתא, אך נמצא
בתחילת ת' רס"ט; שם השאלה "פי אלשרב
עלי מיני זמר כו'" (= בדבר השתיה על מיני
זמר וכו'), השווה גם הערה 1 לעברית.

2. מעלום... חראם: רק חלק זה של הת' מובא
בתחילת ת' רס"ט (בתוספת "כו").

3. יקאל: אין לגרוס עם גולדציהר יקל, עי'
§ 47 א.

4. <אלכלאם> אלא כל מא: כך נראה לי
להשלים בהנחת מעין הפלוגראפיה; גירסת
גולדציהר "אלצלאת" מבוססת על קריאה
מוטעית.

5. אלנפס: כ"ש אל ופס.

*5. אל: כ"ש את.

7. הזה: כ"ש הדא.

6. כעמים ועלה דלך ביינה: כ"ש בעמים ועליה דלך ביינא.

שכוח תאווה זה צריך לכובשו ולמונעו ולמשוך ברסנה ולא שיפעל ויחיה מתו⁶. ואין משגיחים באחד היוצא מן הכלל שמעטים כמותו, אשר (זה) מביאו לידי שמירת הנפש ומהירות התפעלות להשגת מושכל או כניעה לדברים האלהיים, לפי שדיני התורה לא נכתבו אלא לפי הרוב והרגיל, שדברו חכמים בהווה⁷. וכבר בארו לנו הנביאים זאת ואמרו בגנותם השימוש בכלי השיר על דרך הפולחן ע"י שמיעתם, וזה אומרם⁸ "הפורטים על פי הנבל כדוד | חשבו להם כלי שיר". וכבר בארנו בפרוש אבות⁹, שאין הבדל בין הדיבורים העבריים לדיבורים הערביים, ואין זה אסור או מותר אלא לפי העניין הכלול באותם הדיבורים. ואליבא דאמת אסור לשמוע דבר טפשות, אפילו נאמר שלא בשירה¹⁰, ואם מנגנים אותו על כלים, יש כאן שלשה איסורים, איסור שמיעת דבר טפשות ונבלות הפה¹¹, איסור שמיעת שירה, ר"ל זמרא בפומא, ואיסור שמיעת (כלי) מיתרים. ואם זה במקום שתיית יין, יש איסור רביעי, והוא אומרו¹² יתעלה "והיה כנור ונבל תוף וחליל ויין

אלשהואניה ינבגי קמעהא ורדעהא ומסך ענאנהא לא אן תותר ויחיי מיתהא ולא ינטר פי חק אלו אחד אלשאד אלקליל אלוגוד אלדי יוגב לה דלך וקא אלנפס וסרעה אנפעאל לאדראך⁸ מעקול או כשוע ללאמור אלדיניה לאן אלאחכאם אלשרעיה אנמא תכתב בחסב אלאכתר ואלאגלב שדברו חכמים בהווה וקד בין לנא אלנביון דלך וקאלוא מנכרין עלי אסתעמאל אלאת אלאחאן עלי גהה אלעבאדה⁹ בסמעהם והו קולהם הפורטים^{44a} על פי הנבל כדוד | חשבו להם כלי שיר וקד בינא פי שרח אבות אן לא פרק בין אלאקאויל אלעבראניה ואלערביה ואנמא יחרם דלך או יחל בחסב אלמעני אלמצמן¹⁰ פי תלך אלאקאויל ואלספיהה באלחקיקה חרם סמעהא ולו קילת נתר¹¹ פאן לחנת עלי אלאת¹² כאן הנאך תלאת¹³ חרמאנא חרמאן סמע אלספה ונבלות הפה וחרמאן סמע אלגנא אעני זמרא בפומא וחרמאן סמע אלאותאר¹⁴ ואן כאן דלך פי מקאם שרב שראב כאן חרמאן ראבע והו קו' תעלי והיה כנור ונבל תוף וחליל

8. לאדראך: כי"ש לאדאראך.

9. אלעבאדה: כי"ש אל עבאדא.

10. אלמצמן: כי"ש אל מצמן (ופחות נראה לגרוס אלמצמר); גולדציהר קרא בטעות אלמכאך וניסח אלמראד.

11. נתר: כי"ש נתר; אין מקום לתיקונו של גולדציהר ותר.

12. עלי אלאת: כי"ש עלי אלא; גולדציהר ניסח עליהא.

13. תלאת: § 119.

14. אלאותאר: כי"ש אלאנתאר.

6. ויחיה מתו: עי' מורה נבוכים ח"א פ"ה. פ"ן.]

7. שדברו חכמים בהווה: עי' למשל שבת פ"ו מ"ו ומ"ט.

8. [אומרם: עמוס ו' ה.].

9. בפרוש אבות: פ"א מ"ז (קרא כד). ועי' הגוף הערבי הוצ' בנעט בס' היובל הילדסהיימר חלק עברי עמ' 72/4. פ"ן.]

10. שלא בשירה: מב"מ בפרוזה.

11. [ונבלות הפה: עי' מורה נבוכים ח"ג פ"ח.

12. אומרו: ישעי' ה' י"ב.

ויין משתיהם פאן כאנת ¹⁵ אלמגניה מראה
 כאן הנאך חרמאן כאמס לקו' ז"ל קול
 באשה ערוה פכיף אן כאנת תגני קד באן
 אלחק באלברהאן והו אן אלמקצוד בנא אן
 נכון גוי קדוש ולא יכון לנא פעל ולא
 קול אלא פי כמאל או פימא יודי אלי
 כמאל לא פי אתארה אלקוי אלמאנעה מן
 כל כיר ¹⁶ ולא פי אהמאל פי אללהו
 ואללעב ¹⁷ וקד בינא פי הדא אלגרץ פי
 אלדלאלה מא פיה כפאיה פי אלגז אלכר
 מנהא באקאויל יקיניה ענד אלפצלא
 ואלדי זכרוא אלגאונים ז"ל הו תלחין
 דברי שירות ותושבחות כמא זכר בעל
 ההלכות ז"ל ואמא זכר אלאגניה ¹⁸ בהא
 חס ושלום לא נשמעה זאת בישראל לא
 מן גאון ולא מן הדיוט ואלעגב מן
 קולכם ¹⁹ במחצר כשרים ואלכשרים ענדי
 מא יחצרון מקאמאת אלשראב אלמסכר
 וקד בינא פי זלך איצא פי אלדלאלה מא
 פיה כפאיה פכיף אן יזידוא ²⁰ לזלך בסמאע
 אלאת אלגנא ושלום. וכתב משה.

15. כאנת: כי"ש כאנית.

16. כיר: כי"ש ביר.

17. אלללהו ואללעב: על מושג זה בהלכה
 המוסלמית עי' גולדציהר שם עמ' 176.

18. זכר אלאגניה: כי"ש זכר אלא יגנה;
 גולדציהר דבר שלא יגנה.

19. קולכם: כי"ש כלכם, וכבר תיקנו
 גולדציהר.

20. יזידוא: כי"ש יזינא; גולדציהר קרא אן
 יבדינא במקום כיף אן יזידוא.

משתיהם". ואם המזמרת אשה, יש שם
 איסור חמישי, לאומרם ¹³ ז"ל "קול באשה
 ערוה", ומכל שכן אם היא מזמרת. (ו) כבר
 התבארה האמת במופת, והיא, שהכוונה
 בנו, שנהיה גוי קדוש ולא יהיה לנו מעשה
 ולא דיבור אלא בשלמות או במה שמביא
 אל השלמות, ולא שנעורר הכחות המונעים
 מן כל טוב, ולא שנפקיר (עצמנו) בהוללות
 ושחוק. וכבר בארנו בזה הענין במורה
 בחלק האחרון ^{13*} שבו, מה שיש בו מספיק,
 בדברים (שהם) מופתיים לאנשי מעלה.
 ומה שאמרו הגאונים ¹⁴ ז"ל הוא זמר דברי
 שירות ותושבחות, כמו שכתב בעל
 ההלכות ¹⁵ ז"ל. אבל חס ושלום להזכיר
 שירי ה(חול) בהם, לא נשמעה זאת
 בישראל לא מן גאון ולא מן הדיוט.
 והתימה על אומרם ¹⁶ "במעמד כשרים",
 והכשרים לפי דעתי אינם מצויים במקומות
 שתית משקה משכר. וכבר בארנו גם בזה
 במורה ¹⁷ מה שיש בו מספיק. ומכל שכן
 (אינם כשרים), אם יוסיפו על זה ע"י
 שמיעת כלי שיר. ושלום. וכתב משה.

13. לאומרם: ברכות כ"ד א'.

13*. בחלק האחרון: פ"ח.

14. הגאונים: ת' ר' משה הגאון בתה"ג אסף
 I סי' כ"א ות' רה"ג בתה"ג הרכבי סי' ס' =
 שערי תשובה סי' קנ"ב וגנזי קדם ה' 33/5,
 58/9 ועי' תה"ג אסף II סי' קצ"ב.

15. בעל ההלכות: הרי"ף לברכות דף כ"ה ב'
 בשם גאון. ועי' ת' הרי"ף סי' רפ"א חזן ששמעו
 עליו שלא כהוגן כגון שישורר בשיר ישמעאל.
 ועי' אשכול הוצ' אלבעק עמ' 33 ובהערות שם.
 [פ"ן]

16. אומרם: בנוסח השאלה שלפנינו חסר קטע זה, ועי' הע' 1. 17. [במורה: שם פ"ח.
 ועי' ת' תעניות פ"ה הי"ד וכן גזרו שלא לנגן בכלי שיר וכו' ואפילו שירה בפה על היין אסורה
 שנאמר בשיר לא ישתו יין, וכבר נהגו כל ישראל לומר דברי תושבחות וכו'. ועי' מש"כ ראזין Ethik
 עמ' 129. הרכבי בהערותיו לתה"ג ע' 351. עפנשטיין ע' 10. פ"ן.]